

Nr 56.

Ankom till riksdagens kansli den 8 maj 1929 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i villkoren för statsbidrag från statens avdikningsanslag jämte en i ämnet väckt motion.

(1:a avd.)

I en till riksdagen den 7 mars 1929 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition nr 199 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att godkänna sådan ändring i gällande villkor för statsbidrag från statens avdikningsanslag, att statsbidrag må, utan avseende å huruvida och i vad mån i företaget ingår åker eller ständig slätter- och betesvall, kunna av Kungl. Maj:t beviljas till högst *hälften* av den av Kungl. Maj:t godkända kostnaden såväl för torrlägningsarbetet, teg- eller täckdikning däri ej inberäknad, som ock för undersökningen och förrättningen jämte erforderliga kartor och handlingar, med iakttagande tillika, dels att i den mån båtnadsvärdet överstiger kostnaden, bidraget skall undergå skälig minskning, dels ock att beträffande de undantagsfall, där kostnaden överstiger båtnadsvärdet, bidraget skall beräknas till högst hälften av nämnda värde.

Beträffande utredningen i ärendet får utskottet hänvisa till berörda statsrådsprotokoll.

I en inom andra kammaren väckt, till utskottet hänvisad motion nr 440 av herr *Sandberg* har hemställts, att riksdagen måtte besluta att godkänna sådan ändring i gällande villkor för statsbidrag från statens avdikningsanslag, att statsbidrag må, utan avseende å huruvida och i vad mån i företaget ingår åker eller ständig slätter- och betesvall, kunna av Kungl. Maj:t beviljas till högst *hälften* av den av Kungl. Maj:t godkända kostnaden såväl för torrlägningsarbetet, teg- eller täckdikning däri ej inberäknad, som ock för undersökningen och förrättningen jämte erforderliga kartor och handlingar, med iakttagande tillika, dels att i den mån, båtnadsvärdet överstiger kostnaden, bidraget skall undergå skälig minskning, dels ock att beträffande de undantagsfall, där kostnaden överstiger båtnadsvärdet, bidraget skall beräknas till högst hälften av nämnda värde, dock att statsbidragets reducering med hänsyn till båtnaden icke skall gälla för Norrland och Dalarna.

Motion.

I fråga om de skäl, som anförts till stöd härför hänvisas till motionen. Gällande villkor för statsbidrag från statens avdikningsanslag äro meddelade i kungörelsen den 11 juni 1926, nr 257. I dessa bestämmelser har jämlikt beslut vid 1927 års riksdag vidtagits viss jämkning (kungörelsen den 27 juni 1927, nr 276).

Jämlikt dessa kungörelser gälla nu i huvudsak följande villkor för statsbidrag från statens avdikningsanslag.

Kungl. Maj:t kan anvisa bidrag till utförande av sådana torrlägningsföretag, vilka avse höjandet av alstringsförmågan hos mark med hänsyn till dess utnyttjande såsom åker eller ständig slätter- och betesvall (mom 1). Förslag till utförande av företag, vartill statsbidrag sökes, skall vara upprättat vid syneförrättning enligt 10 kap. vattenlagen (mom. 2). Statsbidrag kan beviljas visst företag under förutsättning, att lantbruksstyrelsen finner värdet av båtnaden i de avseenden, som omförmälas i mom. 1, uppväga eller överstiga kostnaden för torrläggningen. Där värdet av båtnaden ej uppväger kostnaden för torrläggningen, kan statsbidrag dock i undantagsfall beviljas, när skäl därtill äro (mom. 3). Statsbidrag kan beviljas till högst en tredjedel av kostnaden för såväl torrlägningsarbete, teg- eller täckdikning däri ej inräknad, som ock för undersökningen och förrättningen jämte erforderliga kartor och handlingar; dock kan beträffande företag, vari ingår mark, som icke tagits i anspråk för i mom. 1 angivna ändamål, bidraget utgå med högst hälften av samma kostnad, skolande sagda högre bidrag beräknas endast för sådan i företaget ingående fastighet, för vilken torrläggningen av den oodlade marken är av minst samma betydelse för fastighetens deltagande i företaget som torrläggningen av däri inbegripen odlad jord. I den mån båtnadsvärdet överstiger kostnaden, skall bidraget undergå skällig minskning. Beträffande de i mom. 3 angivna undantagsfall, där kostnaden överstiger båtnadsvärdet, skall bidraget med tillämpning i övrigt av ovan angivna grunder beräknas med hänsyn till nämnda värde (mom. 4).

I en inom andra kammaren vid riksdagen 1928 väckt motion (II: 203) hemställdes, att riksdagen ville besluta, att statsbidrag från statens avdikningsanslag måtte till företag inom Norrland och Dalarna samt inom de delar av Värmlands och Örebro län, som angåves i kungörelsen den 11 juni 1926, av Kungl. Maj:t kunna beviljas till högst hälften av den utav Kungl. Maj:t godkända kostnaden såväl för torrlägningsarbetet, teg- eller täckdikning däri ej inberäknad, som ock för undersökningen och förrättningen jämte erforderliga kartor och handlingar.

Jordbruksutskottet yttrade i utlåtande, nr 1 punkt 92:

»Beträffande den väckta motionen delar utskottet i princip motionärens uppfattning, att betänkliga olägenheter kunna vara förbundna med upprätthållande i förevarande avseende av bestämmelsen om olika bidragskvot för odlad och oodlad jord. Redan den omständigheten, att man förlidet är måste för att möjliggöra tillämpningen av 1926 års bestämmelser i förevarande avseende införa en förtydligande bestämmelse, som kommer bidragskvotens storlek att ytterst bliva beroende av ett subjektivt bedömande från lantbruksstyrelsens sida, visar på de svårigheter, som rent bidragstekniskt sett (båtnadsuppskattningen) vållas av olika bidragskvoter. Olägenheterna härav för den enskilde jordbrukaren torde, på sätt i

motionen påpekats, ligga i öppen dag. Icke heller bör förbises det tidsödande arbete, som ifrågavarande bestämmelser medföra för såväl statens lantbruksingenjörer som lantbruksstyrelsen, varigenom, på sätt i motionen betonats, förorsakas icke blott ett för bidragssökandena ofördelaktigt framflyttande av tidpunkten för bidragets beviljande utan ock icke obetydligt ökade förrättningskostnader.

Utskottet är sålunda ense med motionärerna om att åtgärder böra vidtagas i syfte att undanröja de sålunda påtalade olägenheterna genom en övergång till lika bidragskvot för odlad och oodlad jord. I fråga härom bör jämväl erinras, att för utdikningarna tidigare gällde, att statsbidrag icke finge utgå till torrläggning av redan odlad jord, vilken bestämmelse emellertid sedermera ersattes med stadgande om rätt till bidrag, vare sig jorden vore odlad eller icke.

Å andra sidan kan utskottet icke finna någon anledning, varför statsmakterna skulle med avseende å bestämmelsens tillämplighetsområde frånträda sin genom förenämnda beslut vid 1927 års riksdag intagna ståndpunkt, att mellersta och södra delarna av landet böra i fråga om möjlighet att erhålla bidrag från statens avdikningsanslag likställas med landets nordligare delar. Bidragstekniskt sett föreligga självfallet enahanda svårigheter vare sig det rör ena eller andra delen av landet. Vad angår själva saken torde liksom vid beslutet förlidet år kunna åberopas, att även inom mellersta och södra delarna av riket i stor utsträckning finnas personer, som för utförande av planlagt avdikningsföretag äro i hög grad beroende av att erhålla största möjliga bidrag. Ur nationalekonomisk synpunkt lär det vidare vara minst lika betydelsefullt att vinna nya kulturområden i nämnda landsdelar som i de mera nordligt belägna. Med hänsyn härtill och då man näppeligen torde kunna enbart hänvisa till ett för mellersta och södra Sveriges vidkommande i varje fall föreliggande intresse av utdikningar, utgår utskottet från att jämväl i fortsättningen för hela landet enhetliga bestämmelser böra gälla i förevarande avseende.

Beträffande de ekonomiska konsekvenserna för staten av ett insläende på den nu ifrågasatta vägen torde därav givetvis föranledas vissa ökade utgifter. Det är emellertid viktigt fasthålla, att någon rubbning icke avses i bestämmelsen, att bidraget skall, i den mån båtnadsvärdet överstiger kostnaden, undergå skälig minskning. Den odlade jordens stora omfattning i södra och mellersta Sverige och därmed i allmänhet följande jämförelsevis höga båtnadsvärden torde vara en omständighet, vars betydelse vid bedömande av de ekonomiska verkningarna i förevarande avseende icke bör förbises. Utskottet håller sålunda före, att dessa verkningar för södra och mellersta Sveriges vidkommande i ej obetydlig utsträckning komma att uppvägas av att statsbidraget står i omvänt förhållande till båtnadsvärdet. Häri synes utskottet ock en viss borgen ligga för att icke de nordligare delarna av landet med sin jämförelsevis ringa odlade areal skola bli lidande på den ifrågasatta förändrade ordningen för statsbidragets utgående. Utskottet förutsätter för övrigt, att bestämmelser komma att träffas, som trygga en så rättvis fördelning som möjligt av tillgängliga anslagsmedel de olika landsdelarna emellan. Tillika utgår utskottet ifrån att, därest en utvidgning i antydd riktning av bidragsmöjligheterna kommer till stånd, vederbörande myndigheter skola vid avdikningsplanernas uppgörande iakttaga den försiktighet, som av förhållandena kan vara påkallad. Staten torde för övrigt hava att genom den totala anslagssummans avvägande reglera utgifterna för ifrågavarande

ändamål. Utskottet vill ock i detta sammanhang erinra om de i flera avseenden skärpta bestämmelser för bidrags utgående, som införts genom ovanberörda beslut vid 1926 års riksdag.

Med den nu angivna uppfattningen anser utskottet, som givetvis icke kan utan närmare undersökning taga definitiv ståndpunkt till den upptagna frågan, att denna bör göras till föremål för utredning.»

I enlighet med utskottets hemställan har riksdagen i skrivelse den 9 maj 1928, nr 9 A punkt 40, anhållit, att Kungl. Maj:t måtte, med beaktande av vad jordbruksutskottet i utlåtande nr 1 punkt 92, anfört, verkställa utredning rörande förenklade bestämmelser i fråga om statsbidrags utgående från statens avdikningsanslag samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda. Genom beslut den 8 juni 1928 har Kungl. Maj:t anbefallt lantbruksstyrelsen att verkställa och till Kungl. Maj:t inkomma med den sålunda begärda utredningen.

Sedermera har Kungl. Maj:t genom remiss den 28 juni 1928 till lantbruksstyrelsen överlämnat från hushållningssällskapens förvaltningsutskott i Västernorrlands, Västerbottens och Gävleborgs län, hushållningssällskapet i Norrbottens län samt hushållningssällskapets förvaltningsutskott i Kopparbergs län till Kungl. Maj:t ingivna framställningar i ämnet för att av lantbruksstyrelsen tagas i övervägande vid verkställande av omförmälda utredning.

Lantbruksstyrelsen har den 12 november 1928 avgivit utlåtande i ärendet. Häröver hava sedermera yttranden inforrats från hushållningssällskapens förvaltningsutskott och statskontoret.

Kungl. Maj:ts förslag innefattar ingen annan ändring i gällande grunder för bidrags utgående från ifrågavarande anslag än att statsbidrag till torrlägningsföretag skulle, oberoende av huruvida och i vilken omfattning odlad och oodlad jord ingår i företaget, beräknas enligt en för hela landet gemensam bidragskvot utgörande högst hälften av den för vederbörande företag av Kungl. Maj:t godkända kostnaden. Sålunda avses icke någon rubbning i bestämmelsen, att bidrag skall, i den mån båtnadsvärdet överstiger kostnaden, undergå skälig minskning.

I sistnämnda avseende ifrågasättes emellertid i den väckta motionen sådan ändring i Kungl. Maj:ts förslag, att statsbidragets reducering med hänsyn till båtnaden icke skall gälla Norrland och Dalarna. Till stöd härför åberopas närmast vissa av Norrbottens, Västerbottens, Västernorrlands, Gävleborgs och Kopparbergs läns hushållningssällskap gjorda, i statsrådsprotokollet återgivna yttranden, vari framhållits, att det ur nationalekonomisk synpunkt vore riktigare, att anslagen så utginge, att det i främsta rummet främjade utförande av företag med hög båtnad, och icke, som för närvarande och enligt Kungl. Maj:ts förslag vore fallet, gynnade de sämre företagen på de andra lönande företagens bekostnad. Det vore så mycket större anledning frågå båtnadsuppskattningen, som det i vissa fall kunde dröja tiotal av år, innan båtnaden gjorde sig gällande.

Efter att hava utvecklat sin ståndpunkt till frågan om övergång överhuvud till gemensam bidragskvot för oodlad och odlad jord har *departementschefen* beträffande det i motionen nu upptagna spørsmålet, huruvida statsbidraget skall undergå skälig minskning i den mån båtnadsvärdet överstiger kostnaden, varom förslag jämväl framkommit under utredningen, anfört följande.

»Såsom jag förut utvecklat, innebär den ifrågavarande bestämmelsen, att statsbidragen till avdikningsföretagen minskas i samma mån som båtnaden av företagen ökas. Detta är enligt min mening en riktig princip. Ur nationalekonomisk synpunkt är det av vikt, att torrläggning av sankmarker äger rum i största möjliga omfattning. Bidragets uppgift är att uppmuntra härtill. Uppenbart är, att en dylik uppmuntran är i mindre mån behöflig i fråga om företag, som kan förväntas lämna en god vinst, än beträffande sådana, som giva ett ringare ekonomiskt utbyte. Men ur statssynpunkt är det mången gång angeläget, att jämväl de sistnämnda företagen komma till stånd. Ej sällan torde det, särskilt beträffande små ägolotter, inträffa, att en torrläggning, vars kostnad överstiger båtnaden, utgör en nödvändig betingelse för fortsatt uppehållande av lottens jordbruksdrift. Statsunderstöd får därför beviljas, när skäl därtill äro, ändå att kostnaden något överstiger båtnaden. Gränsen är satt till sådana fall, där kostnaden motsvarar högst 120 procent av båtnaden.

Såsom motiv för ett frångående av förevarande regel har särskilt anförts, att den vore orättvis, då det understundom dröjde ej blott år utan tiotal år eller mera, innan båtnaden gjorde sig gällande. Den jordägare, som genomförde avdikningsföretaget, finge sålunda sällan åtnjuta frukterna av båtnaden annat än till en liten del; det vore de efterkommande, som droge den största nyttan därav. Jag vill ej bestrida, att det understundom kan dröja en ganska avsevärd tid, innan odlingsarbetet med fördel kan påbörjas. Odling av myrmarker lärer sålunda i allmänhet icke kunna igångsättas, förrän marken blivit uttorkad och i övrigt lämpad för kultur, vilket kan dröja många år. Dessa förhållanden synas mig emellertid näppeligen böra föranleda till att ifrågavarande regel eftergives. Enligt min mening torde nämligen vid *bedömandet av båtnaden* kunna tagas hänsyn till berörda omständigheter. I den mån sålunda erhålles ett lägre uppskattningsvärde å båtnaden, kan högre statsbidrag beredas.

Det bör ej heller förbises, att staten understödjer torrläggningsföretag jämväl genom att på billiga villkor tillhandahålla lån för företagens utförande. Såsom jag redan antytt, föreligger möjlighet att öka lånet, alltefter som bidraget minskas.

Jämväl ur statsfinansiell synpunkt finner jag det icke vara tillrådligt, att den ifrågavarande bestämmelsen om bidragets reducering med hänsyn till båtnaden borttages. Uppenbart är, att en dylik ändring skulle nödvändiggöra ett väsentligt ökat anslag för här ifrågavarande ändamål, därest torrläggningsföretag skulle kunna komma i åtnjutande av statsbidrag i samma omfattning som hittills. Såsom jag tidigare erinrat, har riksdagen också ansett genomförbarheten av lika kvottalsberäkning i fråga om odlad och oodlad jord vara beroende av att förevarande bestämmelse om viss reducering av bidraget bibehålles.»

Det av Kungl. Maj:t i förevarande proposition framlagda förslaget avsluter sig helt till den principiella ståndpunkt i fråga om statsbidrags ut-

gående från statens avdikningsanslag, varåt utskottet givit uttryck i sitt ovanberörda av riksdagen godkända utlåtande av år 1928.

Vad beträffar den i ämnet väckta motionen torde av avfattningen av utskottets förenämnda utlåtande framgå, att bibehållande av bestämmelsen, att bidraget skall, i den mån båtnadsvärdet överstiger kostnaden, undergå skälig minskning, ansetts utgöra en bestämd förutsättning för en övergång till lika bidragskvot beträffande odlad och oodlad jord. I betraktande därjämte av vad departementschefen i detta avseende anfört, saknar utskottet anledning att nu frångå denna mening. Utskottet kan sålunda icke biträda motionen.

Då utskottet icke heller i övrigt funnit skäl till erinran mot vad departementschefen i ärendet anfört, hemställer utskottet,

att riksdagen må med avslag av motionen II: 440 bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Stockholm den 7 maj 1929.

På jordbruksutskottets vägnar:

C. J. JOHANSSON.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Sederholm*, *Nilsson* i *Kabbarp*, *Andersson* i *Fältenborg*, *Tjällgren*, *von Stockenström*, *Granath*, *Gabrielsson* och *Kropp*; samt

från andra kammaren: herrar *Johansson* i *Uppmälby*, *Hedlund* i *Häste*, *Sköld*, *Carlström*, *Weibull*, *Lindgren*, *Olsson* i *Rödningsberg* och *Pehrsson* i *Bramstorp*.
